

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№9

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar

Crossref

OpenAIRE

С/БЕРІЕНІКА

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

9-jild
9-son
Sentyabr, 2026

September, 2026
Volume 9
Number 9

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Учредитель:

Каршинский государственный технический университет

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в электронной форме и публикуется через официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал «Инновационная экономика» включён в перечень национальных научных изданий на основании решения Президиума Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 5 апреля 2025 года № 369.

В журнале публикуются статьи по следующим рубрикам:

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик (Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор (Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор, (Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик (НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор (Таджикистанский аграрный университет им. Ш. Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент (Национальный исследовательский университет «Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник (Российского университета дружбы народов имени П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент (Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н., профессор (Национальная академия наук Республики Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор (Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор, академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобоккулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакоев Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

SAVDO TIZIMINING BARQARORLIGINI BAHOLASHDA INTEGRAL KO'RSATKICH VA EKONOMETRIK MODELLARNI QO'LLASH (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)

Maxmatqulov G'olibjon Xolmuminovich

ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗАТЕЛЯ И ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ ОЦЕНКИ УСТОЙЧИВОСТИ ТОРГОВОЙ СИСТЕМЫ (НА ПРИМЕРЕ КАШКАДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ)

Махматкулов Голибжон Холмуминович

APPLICATION OF AN INTEGRAL INDICATOR AND ECONOMETRIC MODELS TO ASSESS THE STABILITY OF THE TRADE SYSTEM (A CASE STUDY OF THE KASHKADARYA REGION)

Makhmatkulov Golibjon Kholmuminovich

Annotatsiya. Maqolada hududiy savdo tizimining barqarorligini kompleks baholashning ilmiy-metodik asoslari takomillashtiriladi. Savdo tizimining barqarorligi faqat chakana savdo aylanmasining o'sishi bilan emas, balki aholi jon boshiga savdo hajmi, ulgurji savdo, tadbirkorlik faolligi, savdo infratuzilmasi, investitsiyalar, bozor xizmatlari va elektron savdoning rivojlanishi bilan birgalikda izohlandi. Shu asosda indikatorlarni standartlashtirish, vaznlash va yagona integral barqarorlik indeksini shakllantirish mexanizmi taklif etildi. Keyingi bosqichda integral indeksning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillarni ko'p omilli ekonometrik model orqali aniqlash yondashuvi asoslandi. Qashqadaryo viloyatining so'nggi statistik ko'rsatkichlari misolida savdo tizimining rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi va hududiy siyosat uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: savdo tizimi, barqaror rivojlanish, integral indeks, ekonometrik modellash, chakana savdo, ulgurji savdo, savdo xizmatlari, infratuzilma, elektron tijorat, hududiy savdo, iqtisodiy ko'rsatkich.

Аннотация. В статье уточняются научно-методические основы комплексной оценки устойчивости региональной торговой системы. Устойчивость торговой системы рассматривается не только через призму роста оборота розничной торговли, но и в совокупности с такими показателями, как объем торговли на душу населения, оптовый товарооборот, предпринимательская активность, состояние торговой инфраструктуры, инвестиции, рыночные услуги и развитие электронной коммерции. На этой основе предложен механизм стандартизации показателей, определения весовых коэффициентов и формирования единого интегрального индекса устойчивости. Далее обоснован подход к выявлению факторов, влияющих на интегральный индекс, с использованием многофакторной эконометрической модели. На основе актуальных статистических данных по Кашкадарьинской области проанализированы тенденции развития торговой системы и разработаны практические рекомендации для региональной политики.

Ключевые слова: торговая система, устойчивое развитие, композитный индекс, эконометрическое моделирование, розничная торговля, оптовая торговля, торговые услуги, инфраструктура, электронная коммерция, региональная торговля, экономический показатель.

Abstract. The article refines the scientific and methodological foundations for the comprehensive assessment of the sustainability of a regional trade system. The sustainability of the trade system is examined not only through the lens of retail trade turnover growth but also in conjunction with indicators such as per capita trade volume, wholesale turnover, entrepreneurial activity, the state of trade infrastructure, investment, market services, and the development of e-commerce. On this basis, a mechanism is proposed for standardizing indicators, determining weighting coefficients, and constructing a unified composite sustainability index. Furthermore, an approach is substantiated for identifying factors influencing the composite index using a multifactor econometric model. Based

on current statistical data for the Kashkadarya region, trends in the development of the trade system are analyzed, and practical recommendations for regional policy are developed.

Keywords: trade system, sustainable development, composite index, econometric modeling, retail trade, wholesale trade, trade services, infrastructure, e-commerce, regional trade, economic indicator.

KIRISH

Savdo tizimining barqaror rivojlanishini davlat strategik siyosati nuqtayi nazaridan baholashda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrda PF-158-son Farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston - 2030" strategiyasi muhim me'yoriy-huquqiy asos hisoblanadi. Strategiyada hududlarda xizmatlar sohasini jadal rivojlantirish, xizmat ko'rsatish hajmini 3 baravarga oshirish, zamonaviy bozor xizmatlarini kengaytirish va savdo infratuzilmasini takomillashtirish bo'yicha aniq vazifalar belgilangan. Xususan, aholi gavjum hududlarda savdo va maishiy xizmatlarni rivojlantirish, o'rta va yirik shahar markazlarida 36 mingta savdo va servis obyektlarini tashkil etish, "Yangi O'zbekiston" massivlari hamda xalqaro avtomobil yo'llari bo'yida 6 mingta savdo va servis obyektlarini barpo etish hamda mavjud bozorlarni zamonaviy savdo komplekslariga aylantirish nazarda tutilgan. Mazkur vazifalar savdo tizimining nafaqat miqdoriy jihatdan kengayishini, balki uning hududiy infratuzilmasini modernizatsiya qilish, xizmatlar sifatini oshirish, raqobat muhitini kuchaytirish va zamonaviy bozor mexanizmlarini joriy etish orqali sifat jihatdan takomillashtirilishini ham nazarda tutadi. Shu jihatdan, savdo tizimining barqarorligini baholashda savdo obyektlari soni, savdo xizmatlari hajmi, hududiy infratuzilma, raqobat muhiti, xizmatlar sifati va savdo aylanmasi kabi ko'rsatkichlardan foydalanish strategik maqsadlarning amaliy ifodasini baholash imkonini beradi.

Ayniqsa, Qashqadaryo viloyati misolida mazkur strategik vazifalarning bajarilishini savdo xizmatlari hajmining o'sishi, savdo obyektlari sonining ko'payishi, xizmatlar sohasida bandlik, aholi jon boshiga savdo xizmatlari hajmi va hududning respublika savdo xizmatlaridagi ulushi orqali ekonometrik baholash mumkin. Bu esa sizning "Savdo tizimining barqarorligini baholashda integral ko'rsatkich va ekonometrik modellarni qo'llash (Qashqadaryo viloyati misolida)" mavzuingiz bilan bevosita bog'lanadi.

Zamonaviy hududiy iqtisodiyotda savdo tizimi tovar va xizmatlarning ishlab chiqaruvchidan yakuniy iste'molchiga yetib borishini ta'minlaydigan iqtisodiy mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Savdo tizimining samarali ishlashi iste'mol talabining qondirilishi, ishlab chiqarishning bozor bilan bog'lanishi, tadbirkorlik subyektlari faolligi va hududiy bandlikka bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli savdo sohasidagi o'zgarishlarni muntazam o'lchash va ularning barqarorlik darajasini aniqlash hududiy boshqaruv uchun muhim vazifalardan biridir.

Savdo tizimi barqarorligi tushunchasi mazmunan ko'p qirrali bo'lib, unda iqtisodiy o'sishning uzluksizligi, talab va taklifning muvozanati, infratuzilmaning yetarliligi, tadbirkorlik muhitining barqarorligi va raqamli texnologiyalarning joriy etilishi mujassamlashadi. Demak, bitta ko'rsatkich asosida

xulosa chiqarish hududning real savdo salohiyatini to'liq ochib bermaydi.

Qashqadaryo viloyatida 2025-yilda chakana savdo tovar aylanmasi 8,6 foizga, bozor xizmatlari hajmi 13,6 foizga oshgan. 2026-yil 1-yanvar holatiga viloyatda 3 716 949 nafar doimiy aholi istiqomat qilgan va 30 424 ta korxona hamda tashkilot faoliyat ko'rsatgan. Mazkur ko'rsatkichlar savdo bozorining katta iste'mol va tadbirkorlik bazasiga ega ekanini ko'rsatadi.

2025-yil yanvar-iyun oylarida viloyatda chakana savdo tovar aylanmasining o'sish sur'ati 108,2 foiz, bozor xizmatlari hajmining o'sish sur'ati 113,0 foizni tashkil etgan. Shu davrda aholining real umumiy daromadlari 105,5 foizga oshgan. Bu holat savdo tizimi rivojlanishida iste'mol talabi va xizmatlar sektorining ahamiyati yuqoriligini ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Savdo tizimini baholashda an'anaviy ko'rsatkichlar savdo aylanmasi, chakana savdo hajmi, ulgurji savdo hajmi va aholi jon boshiga savdo ko'rsatkichlarini qamrab oladi. Biroq hududiy rivojlanishning zamonaviy sharoitida savdo infratuzilmasi, logistika, tadbirkorlik va raqamli savdo ham alohida ahamiyat kasb etmoqda.

B.A. Abdulkarimov O'zbekistonda ichki savdo iqtisodiyoti bo'yicha yetakchi tadqiqotchilardan biri hisoblanadi. Savdo korxonalari faoliyatining iqtisodiy ko'rsatkichlari, bozor konyunkturasini baholash, savdoni rejalashtirish va prognozlash, savdoning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligi kabi masalalar ko'rib chiqilgan.

I.T. Abdulkarimov savdo korxonalarining iqtisodiy faoliyatini tahlil qilish, chakana tovar aylanmasi, muomala xarajatlari, foyda va rentabellik ko'rsatkichlarini tadqiq etishga katta hissa qo'shgan. "Kooperativ savdoning foydasi va rentabelligi", "Kooperativ savdoda muomala xarajatlari tahlili", "Kooperativ savdoda chakana tovar aylanmasi tahlili" kabi ilmiy ishlarida ko'rsatib o'tilgan.

Abdullayev A. iqtisodiy jarayonlarni prognozlashda zamonaviy modellashtirish usullarining nazariy va amaliy jihatlari qamrab oladi. Savdo xizmatlarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash, ular asosida prognoz modellarini qurish amaliyoti berilgan. Ushbu manba tadqiqotning metodologik qismi uchun muhim ahamiyat kasb etishini ta'kidlab o'tgan.[5]

Tursunov B.Q. tadqiqotlarida iqtisodiyotning bir qator tarmoqlarida, ayniqsa, xizmatlar sohasida innovatsiyalarni joriy etish va ularning rivojlanish dinamikasiga ta'siri masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Muallif tomonidan xizmatlar bozorida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, savdo xizmatlarini raqamlashtirish, mavjud xizmat ko'rsatish mexanizmlarini takomillashtirish hamda yangi biznes modellarini shakllantirishning iqtisodiy ahamiyati yoritilgan. Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqot natijalari innovatsion texnologiyalar va raqamli

yechimlarning xizmatlar sohasi samaradorligi, raqobatbardoshligi hamda rivojlanish barqarorligiga ta'sirini ilmiy jihatdan asoslash uchun muhim nazariy-uslubiy manba sifatida baholanishi mumkin [1].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli tahlil, statistik guruhlash, qiyosiy tahlil, indeks usuli, normalizatsiya, korrelyatsion tahlil va ko'p omilli regressiya modelashtirish usullaridan foydalaniladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Rasmiy statistik ma'lumotlar Qashqadaryo viloyatida savdo faoliyatining so'nggi davrda o'sib

borayotganini ko'rsatadi. 2025-yil yakunida chakana savdo tovar aylanmasi 8,6 foizga oshgan. Bozor xizmatlari hajmining 13,6 foizga o'sishi esa xizmatlar segmentining savdo tizimi bilan o'zaro bog'liqligi kuchayganini ko'rsatadi.

2025-yil yanvar–avgust oylarida chakana savdo tovar aylanmasi 108,3 foiz, bozor xizmatlari 112,8 foiz darajasida o'sish sur'atini qayd etgan. Bu ma'lumotlar savdo tizimi barqarorligini baholashda faqat savdo aylanmasi emas, xizmatlar va aholi daromadlari bilan bog'liq indikatorlarni ham kiritish maqsadga muvofiqligini ko'rsatadi.

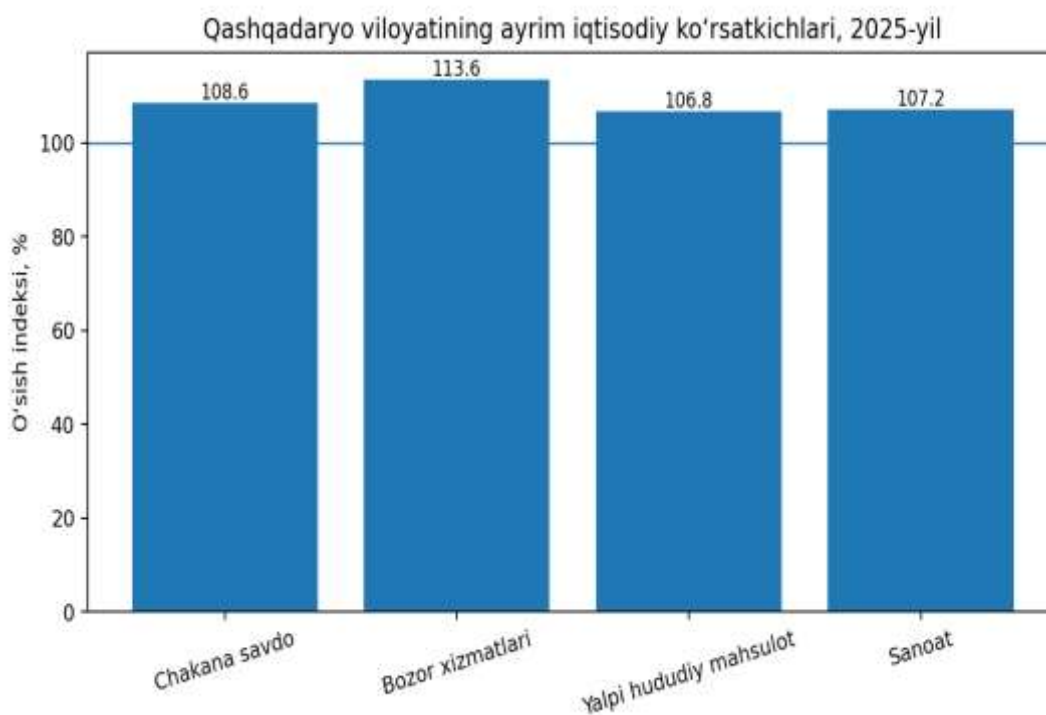
1-jadval

Qashqadaryo viloyati savdo tizimi rivojlanishining ayrim ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	Davr	Qiymat / o'sish	Izoh
Chakana savdo tovar aylanmasi	2025-yil	108,6 %	2024-yilga nisbatan
Bozor xizmatlari hajmi	2025-yil	113,6 %	2024-yilga nisbatan
Doimiy aholi	2026-yil 1-yanvar	3 716 949 kishi	Viloyat aholisi
Korxona va tashkilotlar	2026-yil 1-yanvar	30 424 ta	Faoliyat ko'rsatayotgan subyektlar
Savdo xizmatlari hajmi	2025-yil	10,2 trln so'm	O'zbekiston hududlari kesimida

O'zbekiston bo'yicha 2025-yilda savdo xizmatlari hajmi 187 trln so'mga yetgan bo'lib, Qashqadaryo viloyatida ushbu ko'rsatkich 10,2 trln so'mni tashkil etgan. Bu ko'rsatkich viloyat savdo

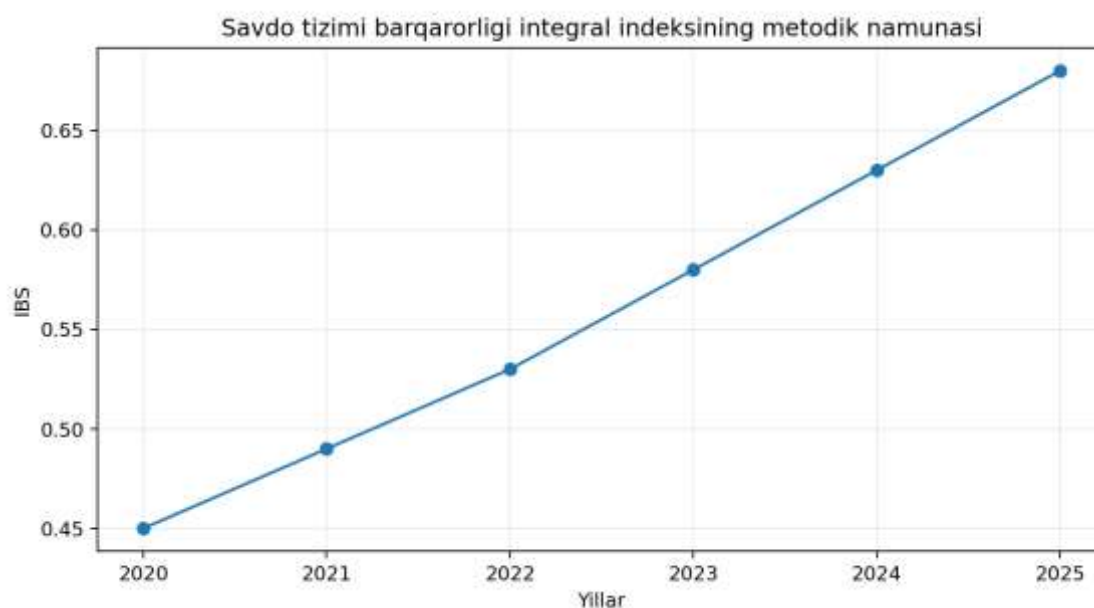
xizmatlari bozorining respublika xizmatlar tizimidagi salmoqli iqtisodiy bazaga ega ekanini ko'rsatadi. Aholi jon boshiga chakana savdo hajmining o'sishi ham savdo tizimi barqarorligining muhim indikatoridir.

1-rasm. Qashqadaryo viloyatining ayrim iqtisodiy ko'rsatkichlari

2025-yil Milliy statistika qo‘mitasining SIAT ma’lumotlarida Qashqadaryo viloyati bo‘yicha ushbu ko‘rsatkichning oyma-oy yig‘ma dinamikasi keltirilgan. Hududlar kesimida esa savdo aylanmasining sezilarli tafovutlari mavjud. Masalan, SIAT ma’lumotlarida

Qarshi shahri savdo aylanmasi boshqa ayrim tumanlarga nisbatan ancha yuqori ko‘rinadi. Bu holat hududiy differensiallashuvni integral indeks orqali alohida o‘rganish zarurligini ko‘rsatadi.

2-rasm. Savdo tizimi barqarorligi integral indeksining shartli metodik dinamikasi

Savdo tizimining barqarorligini ekonometrik baholashda bog‘liq o‘zgaruvchi sifatida IBS integral indeksi olinadi. Mustaqil o‘zgaruvchilar sifatida aholi jon boshiga daromad, savdo tadbirkorligi subyektlari soni,

savdo infratuzilmasiga investitsiyalar, elektron savdo hajmi va logistika infratuzilmasini tavsiflovchi ko‘rsatkichlarni tanlash mumkin.

2-jadval

Ekonometrik modelda o‘zgaruvchilar tarkibi

O‘zgaruvchi	Belgisi	Kutilayotgan belgi	Mazmuni
Integral barqarorlik indeksi	IBS	-	Natijaviy ko‘rsatkich
Aholi jon boshiga real daromad	X1	+	Talabning xarid qobiliyati
Savdo subyektlari soni	X2	+	Tadbirkorlik faolligi
Savdoga investitsiyalar	X3	+	Infratuzilma va kapital bazasi
Elektron savdo hajmi	X4	+	Raqamli bozor qamrovi
Logistika ko‘rsatkichi	X5	+	Tovar harakati samaradorligi

Koeffitsientlarning ijobiy bo‘lishi tegishli omil oshgani sari savdo tizimining barqarorligi ortishini anglatadi. Biroq yakuniy xulosa faqat statistik jihatdan ahamiyatli va diagnostik testlardan o‘tgan model natijalariga asoslanishi kerak. Shu sababli haqiqiy 2015–2025-yillar yoki tumanlar kesimidagi panel ma’lumotlar bilan modelni qayta hisoblash talab etiladi.

Tadqiqot natijalari savdo tizimi barqarorligini kompleks o‘lchash zarurligini ko‘rsatadi. 2025-yilda Qashqadaryo viloyatida chakana savdo va bozor xizmatlari o‘rishining bir vaqtning o‘zida kuzatilishi savdo va xizmatlar o‘rtasidagi sinergik aloqani

ko‘rsatadi. Bunda aholining real daromadlari ham o‘shirib borayotganligi talab tomoni omillarining muhimligini kuchaytiradi.

Integral indeksning amaliy afzalligi hududlar bo‘yicha “kuchli” va “zaif” komponentlarni bir vaqtning o‘zida ko‘rsatishidir. Masalan, savdo aylanmasi yuqori bo‘lgan hududda infratuzilma, elektron savdo yoki logistika indikatorlari past bo‘lishi mumkin. Bunday vaziyatda oddiy savdo hajmi reytingi yuqori bo‘lsa-da, barqarorlik indeksi o‘rtacha darajada shakllanishi ehtimoli mavjud.

Qashqadaryo sharoitida savdo tizimining hududiy differensiallashuvini hisobga olish ayniqsa muhim. Viloyat tarkibidagi shahar va tumanlarda aholi zichligi, bozor sig'imi, transport imkoniyatlari va tadbirkorlik faolligi turlicha. Shu sababli integral indeksni tumanlar kesimida hisoblash hududiy resurslarni aniqroq taqsimlashga xizmat qiladi.

Raqamli savdoning rivojlanishi alohida istiqbolli omildir. Elektron tijorat savdo geografiyasini kengaytirib, kichik tadbirkorlarning bozorlar bilan bog'lanish xarajatlarini kamaytirishi mumkin. Shu bois kelajakdagi modelga elektron savdo indikatorini kiritish metodik jihatdan asosli.

Savdo tizimi barqarorligini baholashning taklif qilinayotgan modeli boshqaruv uchun "diagnostika – baholash- prognoz- qaror" zanjirini shakllantirish imkonini beradi. Ya'ni avval indikatorlar yig'iladi, keyin integral indeks hisoblanadi, so'ng ekonometrik model orqali asosiy omillar aniqlanadi va nihoyat prognoz asosida hududiy dasturlar shakllantiriladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqotda Qashqadaryo viloyati savdo tizimining barqarorligini baholash uchun integral ko'rsatkich va ekonometrik modellashirishni birlashtiruvchi metodik yondashuv taklif qilindi. Ushbu yondashuv savdo tizimini birgina aylanma ko'rsatkichi orqali emas, balki savdo faolligi, tadbirkorlik, investitsiya, infratuzilma, daromadlar va raqamli savdo kabi o'zaro bog'liq omillar majmuasi orqali baholash imkonini beradi.

Rasmiy statistik ma'lumotlar Qashqadaryo viloyatida 2025-yilda chakana savdo va bozor xizmatlari o'sishi davom etganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, savdo xizmatlari hajmining 10,2 trln so'mga yetgani hududning respublika savdo xizmatlari bozoridagi iqtisodiy salohiyatini tasdiqlaydi.

Taklif etilayotgan integral indeks hududiy savdo tizimining umumiy holatini, ekonometrik model esa ushbu holatni shakllantirayotgan asosiy omillarni aniqlash imkonini beradi. Natijada hududiy boshqaruv organlari savdo siyosatini aniq indikatorlar va miqdoriy baholash natijalari asosida shakllantirishi mumkin.

Kelgusidagi empirik bosqichda 2015–2025-yillar bo'yicha viloyat statistik qatori yoki tumanlar kesimidagi panel ma'lumotlardan foydalanib, integral indeksning real qiymatlarini hisoblash, regressiya modelining parametrlarini baholash va 2026–2030-yillar uchun prognoz ishlab chiqish maqolaning ilmiy-amaliy qiymatini yanada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrda PF–158-son Farmoni. "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida.

2.**Abdukurimov B.A.** Ichki savdo iqtisodiyoti. Darslik. 2-qayta ishlangan va to'ldirilgan nashri. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2010.

3.**Abdukurimov I.T.** Kooperativ savdoning foydasi va rentabelligi. – Toshkent.

4.S.S. Soatov. Tashqi savdo balansini baholash mezonlari. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 4, 2019. 216-222 b

5.Tursunov B.Q. – "Iqtisodiyotda innovatsion rivojlanish strategiyasi" 2020 y.

6. Makhmatkulov, G. K. (2026). Ichki savdo tizimini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari va ekonometrik modellashirish zaruriyati. THE INNOVATION ECONOMY, 2(01).

7. Махматкулов, Г. Х. (2026). ЭКОНОМЕТРИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ОБЪЕМА РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ В ТОРГОВОЙ СИСТЕМЕ. *Инновационная экономика*, 1(1), 179-183. <https://doi.org/10.70769/3030-315X.II.1.1.2026.36>

8. Makhmatkulov, G. (2025). METHODOLOGY DEVELOPMENT RETAIL MARKETING AND TRADING SYSTEM. *Innovation Science and Technology*, 1(12).

9. Холмунинович, М. Ф. (2025). САВДО ХИЗМАТЛАРИНИ ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АСОСИЙ ИНДИКАТОРЛАРИНИ КЎП ВАРИАНТЛИ МОДЕЛЛАР АСОСИДА ПРОГНОЗЛАШ. *Рaqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика)*, (11), 1296-1304.

10. Makhmatkulov, G. O. X. (2023). Savdo xizmatlari tarmog'ini rivojlantirish masalalariga tizimli yondoshuv. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(10), 175-182

11. Makhmatkulov, G. (2023). Savdo korxonalarining innovatsion faoliyatini ekonometrik modellashirish. *Iqtisodiyot va ta'lim*, 24(6), 33-38.

12. Kh, G. (2022). Makhmatkulov. Econometric modeling of innovative activities of trading enterprises in a healthy competitive environment. *Экономика и предпринимательство*, 8.

13. Makhmatkulov, G. O. (2022). A complex systemic issue of the development of the network of trade services. *Development and innovations in science*, 1(16), 10-13.

14. Махматкулов, Г. (2022). Аҳолига савдо хизматларини инновацион ривожлантириш салоҳиятини баҳолашда тренд моделларини танлаш мезонлари (қашқадарё вилояти мисолида). *Ekonomika i obrazovaniye*, 23(4), 381-386.

15. Jo'rayev, F. D. (2021). ECONOMETRIC MODELING OF THE DEVELOPMENT AND MANAGEMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION BASED ON CLUSTER ANALYSIS (ON THE EXAMPLE OF THE 584 KASHKADARYA REGION). *Экономика*, (8), 584-590.

16. Jo'rayev, F. (2023). Agroklaster tizimini optimallashtirish usullari: noaniqlikni algoritm va model yordamida minimallashtirish. *Iqtisodiyot va ta'lim*, 24(6), 306-314.

17. Rakhimov, A. N. (2026). Sanoat tarmoqlarini rivojlantirishning ilmiy nazariy asoslari va leontyev modelining xususiyatlari. THE INNOVATION ECONOMY, 2(01).

18. SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNI EKONOMETRIK MODELAR ASOSIDA PROGNOZLAH. (2025). *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 5(03), 191-198. https://doi.org/10.55439/AFA/vol5_iss03/932

Muallif(lar) haqida / Сведения об авторе / Author details

Maxmatqulov G'olibjon Xolmuminovich
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti i.f.f.d dotsent /
Махматкулов Голибжон Холмуминович Доцент

(доктор философии в области экономики)
Университета экономики и педагогики /
Makhmatkulov Golibjon Kholmuminovich Associate
Professor (PhD in Economics) at the University of
Economics and Pedagogy.

E-mail: golibmaxmatqulov@gmail.com

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz